

Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut Naalackersuisut peqquneqassasut piffissaq nunatta nunasiatut inissisimajunnaarfiani pisut qulaajarneqassasut, piffissaq pineqartoq Naalagaaffiit peqatigiit nunasiaataajunnaarsitsinissamik piumasagaataat Danmarkimit malinneqarsimanersut misissuiffigineqassasoq. Qulaajaanissamut suliakkiissummik kikkunnillu suliarineqarnissaanik aalajangiiffigisassamik UKA 2022 Inatsisartunut saqqummiunneqassasoq, suliakkiissullu qinigaaffik naatinnagu aallartinneqassasoq.

(Inatsisartunut ilaasortaq Doris J. Jensen, Siumut)

Akissuteqaat

(Aatsitassaanut Inatsisillu Atuutsinneqarnerannut Naalackersuisoq)

Siullermeerneqarnera

Sorsunnersuup aappaata kingorna nunarsuarmi nunanut nunasiaataasimasunut isiginninneq assigiinngitsorpassuartigut allanngoriarpoq, minnerunngitsumik aamma Kalaallit Nunaannut. Kalaallit Nunaat allanngorsimasoq aqutseriaatsimillu allamik kissaateqalersimasoq Danmarkimut attaveqaqqilerpoq 5. maj 1945. 1946-mi Danmarkip naalagaaffia isumaliutissiissummik suliaqarpoq “Isumaliutissiissut 1946-meersoq”, taanna naatsumik oqaluttuaralugu sammivaa Kalaallit Nunaat nunanut allanut matoqqatiinnarneqassasoq, tassunga ilanngullugu kisermaasilluni ingerlatsinerit attatiinnarneqassasut. Isumaliutissiissut pakatsissutigineqarpoq. Taamani isumaliutissiissut pillugu isummernerit Grønlandspostenimi tulluurtumik qulequtsiinertigut ersersinneqarput: “Isumaliutissiissutip maanna kissaataasunut soqutiginninnera amigarpoq” aamma “Aasinaasiit isumaliutissiissutinnguakasiq”. Isumaliutissiissut Kalaallit Nunaanni avissaaqanerup ukiuini pitsaasumik ineriartorneranut unitsitsiniaanertut isigineqarpoq. Hans Hedtoft 1947-mi statsministerinngorami juullikkunni oqalugiarnermi eqqaavaa Kalaallit Nunaanni aaqqissuusseqqinneq kalaallit namminneq qanimut suleqatigalugit ingerlanneqassasoq.

Nunat tamat akornanni nunasiaateqartarnermut pissutsinut isiginnittaaseq allanngoriartorisimavoq, tassunga ilanngullugu nunasiaateqarnermut atatillugu inunnik immikkoortitsisarneq. Naalagaaffiit Peqatigiit (FN) pilersinneqarpoq isumaqatigiissutillu namminersortuunngitsunut aqutsinermut aalajangersakkat aamma nunanut namminersortuunngitsunut pisussaaffiliinerit sunniiffigai. Artikel 73 imm. a, b aamma c nunanut namminersortuunngitsunut immikkut pingaaruteqarput. Nunat nunasiaatiminnut nalunaaruteqartarnissamik pisussaaffilerneqarput, aamma namminersornerulernissamik suliniuteqarnissamik akisussaaffilerneqarput, aamma innuttaasut politikikkut kissaataat qajassuuteqquneqarput.

Kalallit Nunaat nunatut namminersortuunngitsunut Danmarkip Naalagaaffiit Peqatigiinnut nalunaarusiaminnut piumasagaataasutut kisitsisit atorlugit nassuiaasiorneq uniffiginagu, aamma politikikkut ineriartorneq namminiileriartornerlu nalunaarusiaminni ilannguttarpaat, Danmarkillu nalunaarusiai Naalagaaffiit Peqatigiinni immikkut maligassiuilluartutut ersersinneqartarput. 1948-imi Naalagaaffiit Peqatigiinnut Kalaallit Nunaat pillugu nalunaarusiami ilusilersorneqarpoq Danmarkip naalackersuisuisa siunertarigaat Kalaallit Nunaat Danmarkip naalagaaffiata ilaattut naligiittutullu ilanngunneqassasoq. Naalagaaffiit Peqatigiinnut nalunaarusiami 1952-mi kingusinaartumik nassiunneqartumi, Landsrådimut qinersisarnermik nutaamik aaqqissuusseqqineq allaaserineqarpoq, taassuma tunngavigaa amerlanerussuteqarluni qinigaasarneq qinersivinni ataasiinnarmik ilaasortaatalinni. Naalagaaffiit Peqatigiinnut tunngatillugu kalaallit akuliutsinneqanngillat.

Kalaallit Nunaata Danmarkip naalagaaffianut ilanngunneqarneranut aqutiginartut isornartortaqartutut isigineqarput, soorlu siunnersuuteqartup tamanna aamma erseqqissaraa, Kalaallit Nunaata landsrådiat 1952-mi qallunaat tunngaviumik inatsisissaq pillugu isumalioqatigiissitaata siunnersuutaanut, Kalaallit Nunaata Danmarkip naalagaaffianut ilanngunnissaanut tunngasumut isummernissaq sivikitsuinnarmik piffissalernerqarsimavoq. Taamatuttaaq atuagassiani oqaluttuarisaanermut tunngasuni ersersinneqarpoq Alf Rossip immikkut oqaaseqaataasa mininneqarnerat akunnattoornartoq pissusissamisoornanilu (takuuk DIIS-imit nalunaarussiaq, “Kalaallit Nunaata nunasiatut inissisimanerata atorunnaarsikkiartuaarneqarnera 1945-54” 2007-mi saqqummersinneqartoq. Immikkut oqaaseqarnermi sammineqarpoq tunngaviumik inatsisissami immikkut ittumik ilanngussisoqassanersoq “Kalaallit Nunaata namminersulernissaanut innersuussinissamik” imaqartumik, tunngaviumik inatsisissami Kalaallit Nunaata nunasiaataajunnaarnissaanik siunnersuutigineqareersut saniatigut. Alf Ross malillugu Kalaallit Nunaata Danmarkip naalagaaffianut ilanngunneqarnissaa apeqqummik pilersitsivoq, Naalagaaffiit Peqatigiit naalagaaffimmut ilanngutsitaanissamut aqqissuussinera, Danmarkip artikel 73 b malillugu pisussaaffilerneqarneranut naapertuunnersoq apeqquserneqarluni.

2007-mi Dansk Institut for Internationale Studier oqaluttuarisaanermut tunngasumik misissuineramik saqqummersitsivoq qulequtaqartumik: “Kalaallit Nunaata nunasiatut inissisimanerata atorunnaarsikkiartuaarneqarnera 1945-54”, taassumalu Kalaallit Nunaata nunasiaatit inissisimajunnaarneranut atatillugu qanoq pisoqarsimanersoq misissorpaa. Saqqummersinneqarnerata kingorna inuiaqatigiinni annertuumik oqallisigineqarsimaqaaq, ingammik nunatta nunasiaataajunnaarneranut atatillugu pissutsit eqqarsaatigalugit.

Taamaattumik Naalakkersuisut Inatsisartunut siunnersuutigiumavaat, Naalakkersuisut immikkut ittumik Kalaallit Nunaata nunasiaataajunnaarneranut atatillugu pissutsit immikkoo-ruteqartut pillugit qulaajaatitsissasut, tassunga ilanngullugu Naalagaaffiit Peqatigiit nunasiaataajunnaarsitsinissamut piumasaqaataat Danmarkip naammaginatut naammassisimaneraa paasiniassallugu.

Naalakkersuisut qulaani oqaaseqaatit tunngavigalugit siunnersuutigineqartumut tapersiippat.

Taamatut oqaaseqarlunga Inatsisartunut oqaluserineqartussanngorlugu ingerlateqqippara.